



Kodėl mūsų vaikai turėtų mokėti kalbėti lietuviškai?

Pokalbis su Alvija Černiauskaite, Pasaulio lietuvių bendruomenės (PLB) Švietimo komisijos pirmininke, Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomenės (JCLB) tarybos pirmininke, Londono lituanistinio darželio-mokyklos „Obelėlė“ vadove, apie svarbą diasporoje išlaikyti paveldėtąją kalbą ir lietuvių tapatybę.

Aurelija Baniulaitienė

Pasauliolietuvis.lt

Globaliame pasaulyje nelengva išlaikyti tėvų ir senelių kalbą net ir gyvenant jų šalyje, o ką kalbėti apie gyvenimą kitakalbėje aplinkoje. Kaip neištirpti pasaulio piliečių minioje? Kodėl, Jūsų įsitikinimu, reikia mokėti tėvų, senelių kalbą?

Nėra vieno vienintelio recepto, kaip išlaikyti kalbą, tačiau keli esminiai dalykai labai padeda. Visų pirma, tai reguliarus lituanistinės mokyklos lankymas. Kodėl sakau reguliarus? Nes kartais vaikai ir tėvai padaro pauzes, pavyzdžiui, egzaminų metais, o tai visada turi neigiamos įtakos kalbos įsisavinimui. Antra, tai kalbos vartojimas namuose. Labai sunkus darbas tiek tėvams nenusileisti ir neatsakinėti į vaikų klausimus gyvenamosios šalies kalba, tiek vaikams kalbėtis su broliais ir sesėmis, nes paprastai vietos kalba jiems jau būna lengvesnė. Tada padeda tik tėvų užsispyrimas, nusiteikimas ir sąmoningas darbas. Trečia būtų lankymasis Lietuvoje pas gimines per atostogas, vasarą – seneliai, pusbroliai, draugai, ypač nemokantys vaiko šalies kalbos arba užsispyrę kalbėti tik lietuviškai jo labui, padėtų padaryti didelę pažangą.

Stovyklos Lietuvoje taip pat didelis motyvacijos užtaisas. Pagal hobius pasirinkta stovykla, į kurią vykstama su malonumu, padeda surasti draugų ir motyvuoti mokytis kalbos. Jau nemažai metų lituanistinės mokyklos, tiek individualiai, tiek grupėmis, tiek bendradarbiaudamos su lietuviškomis įstaigomis, organizuoja Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos finansuojamas stovyklas Lietuvoje. Tarp jų ir mūsų komandos organizuojama unikali stovykla „Pasaulio Lietuva“, į kurią susirenka lituanistines mokyklas lankantys vaikai iš viso pasaulio ir dalyvaudami įvairiose edukacinėse, kultūrinėse, pramoginėse veiklose mokosi pamilti Lietuvą – lietuvišką gamtą, kultūrą. Šiais metais į stovyklą rinkosi vaikai iš Ispanijos, Italijos, Graikijos, Latvijos, JAV, JK, Australijos, Kanados, Singapūro, Turkijos, Norvegijos, Prancūzijos, Lenkijos, Vokietijos, Suomijos, Švedijos, Airijos. Čia jie jaučiasi puikiai, nes yra tarp tokių pačių bendraamžių, kurie yra gimę arba nuo mažens gyvena užsienio šalyje, ten eina į vietines mokyklas ir papildomai lanko lituanistines mokyklas. Panašumai suartina, diskusijų objektas lieka tik šalių skirtumai, tad galima pasikalbėti apie tai, kada baigiasi mokslo metai JAV ar Singapūre arba kaip sunku mokytis Jungtinėje Karalystėje net iki liepos pabaigos.



Vasaros stovykla „Pasaulio Lietuva“, 2024 m. | Organizatorių nuotr.

Tai kelio rodyklės klaidžiamame kalbos išmokymo ir išlaikymo labirinte. Sudėjus visu pastangas rezultatai, nors kartais ir ilgai laukti, visada būna džiuginantys. O žmogui išlaikyti savo paveldėtąją kalbą, suprasti savo tautos kultūrą, priskirti save tam tikrai bendruomenei, žinoti, kas esi ir kas tavo seneliai, protėviai, yra psichologinio savęs suvokimo pagrindas. Kalba šioje dėlionėje yra viena iš svarbiausių detalių.

Visai neseniai prie Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomenės prisijungė škotas, kuris tik po šešiasdešimties metų atrado savo šaknis. Tvarkydamas palėpę jis aptiko senelių dokumentus, liudijančius jų lietuvišką kilmę. Tai buvęs toks eureka jausmas, nes visus tuos metus žmogus nebuvo atradęs savęs, sakė, kad vis kažko trūksta. Jis išsiaiškino vietovę, nuvyko ir pajautė senelių žemės trauką. Dabar dėsto vietos kolegijoje Lietuvoje, dalyvauja lietuvių bendruomenės veikloje, mokosi lietuvių kalbos, gavo Lietuvos Respublikos pilietybę, kuria be galo didžiuojasi. Tai puikus pavyzdys, kodėl žmogui reikia šaknų, kodėl jis net po pusės amžiaus džiaugiasi atradęs save. Į daugiakultūrę aplinką lengva įsilieti, bet suvokti savo tapatybę, žinoti savo šaknis ir suprasti, kodėl vieni dalykai tau priimtinesni nei kiti, yra savasties pajautimas ir priėmimas.

Lituanistinės mokyklos atlieka svarbų vaidmenį puoselėjant lietuvių kalbą, kultūrą ir tapatybę tarp lietuvių diasporos. Koks jų populiarumas dabar?

Lituanistinė mokykla vis dar nėra panacėja, o turėtų būti. Skaičiuojama, kad tik iki 10 procentų diasporos vaikų ir jaunimo mokosi lituanistinėse mokyklose. Tai labai mažas skaičius. Kai kurie tėvai nežino, kad jų gyvenamojoje šalyje yra lituanistinė mokykla, kiti nežino, kas apskritai yra lituanistinė mokykla. Ieškantys visada suranda arba įkuria savo mokyklą, esant asmeniniam poreikiui, tačiau lituanistinis švietimas vis dar ne visiems žinomas reiškinys. Labai svarbu, kad informacija apie lituanistines mokyklas būtų skleidžiama kuo plačiau ir kuo garsiau, kad tai taptų savaime suprantamu dalyku. Kad tai būtų kaip pasas – jeigu jo neturi, neišvyksi iš šalies, na o susirasti lituanistinę mokyklą – tai pirmas žingsnis, ką turi padaryti būdamas užsienyje.



Nuotr. aut. Renata Druskytė



Nuotr. aut. Laura Vi Photography

Ant kieno pečių laikosi lituanistinės mokyklos? Koks ryšys jas sieja su

Lietuvos švietimo institucijomis?

Lituanistinė mokykla dažniausiai yra asmeninė iniciatyva. Tai arba tėvų, arba aktyvaus mokytojo, kurio pašaukimas neleidžia ir užsienyje atitolti nuo darbo su vaikais, arba bendruomenės iniciatyva įsteigta organizacija. Pastarąjį dešimtmetį lituanistinės mokyklos išgyvena proveržį, kai ypač sustiprėjo Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (Švietimo ministerija arba ŠMSM), Užsienio reikalų ministerijos (URM), Lietuvos Respublikos Seimo ir kitų Lietuvos institucijų dėmesys. Švietimo ministerijos finansuojama projektinė veikla leidžia mokykloms organizuoti kokybiškus renginius, stovyklas, apsirūpinti priemonėmis, lietuviška atributika. Jau antri metai, kai įstatymu įtvirtinta ir nuolatinė parama mokykloms mokinių krepšelio principu. Jis panašus į neformaliojo švietimo krepšėlį, tačiau kai kurioms mokykloms tai yra išgyvenimo pagrindas. Švietimo ministerija ypač daug dirbo per šį laikotarpį, kad būtų įgyvendinti Pasaulio lietuvių bendruomenės Švietimo komisijos strateginiai uždaviniai: sukurtas mokinių registras, įtvirtintas mokyklų statusas, pasirūpinta mokytojų kvalifikacija ir studijomis, pripažįstamas jų pedagoginio darbo stažas.

URM yra sudariusi lituanistinio švietimo viešinimo darbo grupę, kas metai pasidalija komunikaciniais įrankiais mokykloms, pasitelkė diplomatinės atstovybės informacijai skleisti. Dabar lituanistinės mokyklos pagal šalis nurodomos ir diplomatinė atstovybių internetiniuose puslapiuose. Žinoma, dauguma mokyklų turi savo socialinių tinklų paskyras, kai kurios ir savo internetinius puslapius. Visos mokyklos, kurios yra registruotos ŠMSM registre, yra ministerijos internetiniame puslapyje.

Kasmet pavasarį organizuojamas lituanistinio švietimo forumas ir rudeninė diskusija kartu su PLB Švietimo komisija, Lituanistinių mokyklų asociacija, Seimu, minėtomis ministerijomis, Vytauto Didžiojo universitetu. Kitais metais forumas vyks Londone.



Ketvirtąjį Lituanistinio ugdymo forumo pranešėjai ir diskusijos dalyviai, 2024 m. kovo 15 d. | Organizatorių nuotr.

Lituanistinių mokyklų mokytojai pirmą kartą istorijoje pradėjo formalias pedagogikos studijas Vilniaus kolegijoje. Lituanistinio švietimo vykdytojų perkvalifikavimo studijos yra Nacionalinės švietimo agentūros projekto „Tęsk: ateik, tobulėk, prisidėk!“ dalis. Projektas vykdomas pagal 2021–2030 m. plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos švietimo plėtros programos pažangos priemonę „Pirmiausia – mokytojas“, finansuojamas Europos socialinio fondo + ir Europos Sąjungos bendrojo finansavimo lėšomis.

Randame nemažai informacijos apie lietuvių bendruomenių ir ypač lituanistinių mokyklų organizuojamus renginius, suburiančius bendruomenės narius. Tai proginės šventės, atmintinų dienų minėjimas, o gal ir stovyklos, kitokios veiklos? Juk susitikimai neapsiriboja vien lietuviškomis dainomis ir šokiais bei cepelinais ant šventinio stalo, kaip kai kam gali atrodyti?

Lituanistinių mokyklų ar bendruomenių organizuojamos tradicinės ir valstybinės šventės yra dalis kultūrinio ugdymo. Tokių renginių metu vyksta edukacinis,

viešinimo, bendrystės kūrimo procesas. Šie renginiai skatina ir savanorystę. Itin sėkmingi būna sporto, etnokultūriniai renginiai, na ir, žinoma, pagrindinės valstybinės šventės, tokios kaip Vasario 16-oji, Karaliaus Mindaugo karūnavimo diena. Šios šventės tiek vaikams, tiek tėvams suteikia bendrumo, vienybės, pasididžiavimo jausmą, kad esame lietuviai, kad galime išskleisti 75 metrų trispalvę Vestminsterio aikštėje ar nušviesti Romos Koliziejų trispalvės spalvomis. Jaunimui ir vaikams labai patinka pramoginiai renginiai, stovyklos, klubai – debatų, kulinarijos, dramos.

Kokiais būdais stengiamasi įtraukti vietos bendruomenių narius į mokyklų valdymą, savanorių programas?

Mokyklos yra skirtingos: vienos įkurtos bendruomenių, kitos visiškai asmenine iniciatyva, dar kitos susibūrus tėvams. Tad ir mokyklų valdymas priklauso nuo statuso. Kai kuriose mokyklose, be mokytojų, dar savanoriauja tėvai ar vyresnieji mokiniai, kitose – ir bendruomenės nariai. Labai skirtingos situacijos, tad sunku išskirti vieną modelį.

Koki dar matote tėvų vaidmenį lituanistinių mokyklų veikloje?

Tėvai yra pagrindiniai lituanistinės mokyklos klientai. Nors mokosi vaikai, bet dažniausiai mokyklą suranda ir juos į ją atveda tėvai. Tėvai ir jų vertybės labai svarbūs ir jau besimokant, kai reikia papildomos motyvacijos. Kai vaikai nori keisti šeštadienio lietuvių kalbos pamokas į futbolo varžybas ar šokių repeticiją, tėvams atitenka sunkiausia užduotis išlaviruoti tarp pasirinkimų ir padarytą teisingą ėjimą. Neseniai tinklalaidėje „Lietuvių kalbos akademija“ buvęs lituanistinės mokyklos mokinytis, dabar psichologijos studentas, rašytojas, paklaustas, kas jį labiausiai motyvavo mokytis lituanistinėje mokykloje, atsakė: „Mamos užsispyrimas.“ Dažnai tėvai pasiduoda vyresnio amžiaus vaikų įkalbinėjimams, kai šie prašo suteikti laisvą savaitgalį, pakeisti lituanistinę mokyklą kitu būreliu, aiškindami, kad „skaityti, rašyti jau moku, kalbu, daugiau mokytis nereikia“, o po kelerių metų aplinkos kalba paima viršų ir nuskurdusia lietuvių kalba vaikas jau nenori kalbėti, nes jaučiasi nepatogiai. Čia tėvų vaidmuo didžiausias, nes jie turi motyvuoti, rodyti gerą pavyzdį, susitarti. Na ir, žinoma, visada paveiku, jei tėvai tampa mokyklos dalimi – savanoriais, tėvų klubo nariais ir pan.



Pasaulio lietuvių diena 2024 m. birželio 30 d. | Nuotr. Pasaulio Lietuvių Bendruomenės. Aut. Dainius Čėpla

Kaip teikiama finansinė parama lituanistinėms mokykloms, ar vystoma privati partnerystė, mecenavimas? Gal sulaukiama paramos iš Lietuvos ambasadų, verslo įmonių ir pan.? Be to, plėsti žinomumą yra nelengva.

Pagrindinis finansavimas yra ŠMSM teikiamas krepšelis, jeigu mokykla atitinka kriterijus, ministerijos finansuojama projektinė veikla ir tėvų mokestis už mokslą. Kai kuriose šalyse veikia fondai ir tam tikroms lituanistinėms veikloms, konkursams yra skiriamas finansavimas. Kartais verslus sukūrę tėvai prisideda daugiau, pagal išgales. Lietuvos ambasados pastaruosius kelerius metus padeda viešinti mūsų veiklą.

Ar yra investuojama į mokytojų mokymus ir kvalifikacijos kėlimą? Gal yra sukurta skatinimo sistema mokytojams ir administracijai, kad jie jaustųsi įvertinti? Ar keičiamasi gerąja patirtimi?

Kiekvienos mokyklos didžiausias lobis yra motyvuoti mokytojai ir vadovai. ŠMSM organizuoja kvalifikacijos kėlimo seminarus, tačiau kai kurios šalys taip užaugo, kad jose veikiančios Švietimo tarybos per ŠMSM finansuojamus projektus pačios

organizuoja savo šalies lituanistinių mokyklų mokytojams ir vadovams kvalifikacijos tobulinimo seminarus, dirbtuves, suvažiavimus, savaitgalio stovyklas.



Lituanistinės mokyklos dienos renginyje LR Prezidentūroje, 2023 m. rugpjūčio 10 d. | Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos nuotr. / Eitvydas Kinaitis

Kaip jau minėjau, nuo šių metų pradėta įgyvendinti Nacionalinės švietimo agentūros ES projekto „Tęsk: ateik, tobulėk, prisidėk“ veikla „Lituanistinio švietimo vykdytojų studijos“. Aštuoniolika lituanistinio švietimo mokytojų pradinio ugdymo pedagogikos studijas pradėjo Vilniaus kolegijoje, o rudenį lituanistinių mokyklų mokytojai pedagogikos profesines studijas ir lietuvių kalbos ir literatūros, istorijos, geografijos mokomųjų dalykų studijas pradės Vytauto Didžiojo universitete. Kiekvienais metais vyksta lituanistinio švietimo kelių savaitių vasaros kursai Vilniaus universitete, Klaipėdos universitete, Vytauto Didžiojo universitete, Lietuvių literatūros ir tautosakos institute.

Be formalių mokslų, Lituanistinių mokyklų asociacija kas metai vykdydama ŠMSM projektines veiklas organizuoja Lietuvoje mokytojų vasaros stovyklą, kurioje suteikiama galimybė pasisemti vadybinių, kūrybinių ir didaktinių įgūdžių bei

mokyti iš kitose šalyse dirbančių bendraminčių patirčių. Taip pat organizuojamos ir lituanistinių mokyklų vadovų intensyvios dirbtuvės, vis kitoje užsienio šalyje kviečiant į jas dalį naujai įsikūrusių lituanistinių mokyklų vadovų.

Jaučiame ir Lietuvos Respublikos prezidentūros paramą lituanistiniam švietimui, pirmosios ponios Dianos Nausėdienės globą. Jau antri metai rugpjūčio 10-ąją, Lituanistinės mokyklos dieną, į prezidentūrą sukviečiama pusantro šimto mokytojų iš viso pasaulio.

Ar lituanistinėse mokyklose stengiamasi pritaikyti ugdymo programas skirtingo amžiaus vaikams ir jaunimui, taip pat suaugusiems? Kokios mokymosi formos pritraukia daugiausia vaikų ir jaunimo? Ar pakanka metodinės medžiagos?

Lituanistinė mokykla yra unikalus reiškinys: Jungtinėje Karalystėje ar Airijoje, kur daugelis diasporos atstovų palyginti neseniai išvykę iš Lietuvos ir gali dažnai sugrįžti į gimtinę, ji bus vienokia, tačiau visai kitokia ji bus JAV ar Australijoje, kur ypač dideli atstumai, o juk dar yra Pietų Amerikos mokyklos – jų trečios ketvirtos kartos lietuviai mokiniai išvis nėra buvę Lietuvoje. Netgi toje pačioje šalyje skirtinguose miestuose gali būti visai kitokie poreikiai dėl mišrių šeimų, amžiaus skirtumo, bet mokėjimo lygis panašus. Suprantama, kad susiduriant su tokiais iššūkiais visiems vienoda programa netinka. Turime ŠMSM patvirtintą rekomendacinę Lituanistinio švietimo integruotą programą, pagal ją parengtas mokymo priemones, kurios prieinamos ir virtualiu formatu, tad mokytojams patogiau pasirinkti, spausdinti medžiagą. Tačiau mokytojas renkasi, ieško, dėlioja pagal individualius savo mokinių poreikius. Smagu, kad ir patys mokytojai kuria savo priemones, kuriomis dalijasi tarpusavyje ir taip pildo priemonių krepšelį. Na, o mokymo formų yra įvairių. Mažuosius galima motyvuoti žaidimais, dainelėmis, pradinio ugdymo mokinius interaktyviomis ir integruotomis pamokomis, o dėl paauglių jau teks pasukti galvą. Mums pasiteisina Londono debatų klubas, žygiai, stovyklos, konkursai.



Londono debatų klubo užsiėmimai, 2023 m. | Organizatorių nuotr.

Gal vertėtų viešai dalintis sėkmės istorijomis? Juk yra sektinų pavyzdžių? Gal galite vieną kitą paminėti?

Vilniaus arkivyskupas metropolitas Gintaras Grušas – puikus pavyzdys: gimė JAV, mokėsi lituanistinėje mokykloje, nenorėjo, tačiau tėvų skatintas ją pabaigė, puikiai išlaikė lietuvių kalbos egzaminus. Ar galėjo dabartinis Lietuvos bažnyčios vadovas kada pagalvoti, kad lietuvių kalba jam bus pagrindinis darbo įrankis?.. Arba Prezidentas Valdas Adamkus: nors išvyko su tėvais iš Lietuvos paauglystėje, Vokietijoje pabaigė lietuvišką gimnaziją ir visas lietuviybės, bendruomeninis kelias jį atvedė į Lietuvos prezidentus. Iš jaunosios kartos galiu paminėti Prancūzijos lietuvi Jorį Majcherą, nešusį olimpinę ugnį Paryžiaus olimpinėse varžybose, ar Silviją Černiauskaitę, kuri nuo dešimties metų lankė lituanistinę mokyklą, o dabar vadovauja stovyklai „Pasaulio Lietuva“.

Dėkoju už pokalbį.

Projektas „Pasaulio Lietuva.“

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nekeisti straipsnio pavadinimo, nurodyti informacijos šaltinį, autorių ir projekto pavadinimą.